

A IRRACIONALIDADE DO MONOCULTIVO DO EUCALIPTO

Antonio Manuel Estévez Prieto*

A situación do eucalipto e as resinosas en Galiza mostran un escenario especulativo en grao máximo afastado da realidade do medio natural que produce a riqueza, explotando os nosos bosques e montes sen control sen pagar ningunha peaxe polos danos ambientais da súa explotación, impedindo, ao mesmo tempo, que un sector amplísimo da sociedade poida vivir do real, sensato e sostible aproveitamento dese medio natural. Isto supón un desprezo enorme a toda a xente nova que ten que saír de Galiza para buscar o seu futuro. Fulmínanse uns recursos que son de todas as persoas e de interese xeral.

© Distrito Xermar

O monocultivo do eucalipto en Galiza, desde a coexistencia simbiote co medio no cal ten que medrar, é tecnicamente inviable. Referido aos índices de combustibilidade é socialmente inaceptable e, valorando o seu escaso valor engadido como produto forestal, en comparación co enorme fluxo negativo de caixa que provoca, é economicamente catastrófico. Un dato relevante: entre 2006 e 2014, a produción anual de papel en España pasou de 7.868 a 6.036 toneladas, o sector caeu un 24 %. Toda unha “prometedora” opción de futuro se só falamos de diñeiro.

No estudo “Análise Económico Comparativo entre a Rendibilidade Derivada da Repoboación Forestal con Especies do Xénero *Quercus* e *Eucalyptus globulus*”¹, publicado pola Aula Cultural de Caixa Ourense en 1999, demóstrase técnica e matematicamente que o eucalipto non é –agás, polo “custo de oportunidade”- nin sequera a opción máis rendible. Se realmente alguén quere falar de diñeiro, atoparase de fronte cos resultados asoballantes desta análise financeira no que confluiron expertos de coñecida e sobrada solvencia en economía e enxeñería forestal. Por tanto, somos vítimas dun auténtico complot, dunha conspiración en toda regra para asolar todo un país no cal, paradoxalmente, a súa maior riqueza está presente nos seus bosques e montes, no seu medio natural.

Para agravar a situación, o *Eucalyptus nitens*, que xa ten carta branca para ser repoboado, supera con folgura a “Timberline” (elevación máxima á cal unha especie pode sobrevivir por réxime de xeadas) do *Eucalyptus globulus*, situada a 400 metros de altitude. As serras orientais de Galiza, os teitos do país, as áreas naturais menos afectadas ata hoxe polo monocultivo, as máis preservadas da explotación sen control, veranse colonizadas por esa outra especie, o que significará un impacto maior que o que xa constitúe o *Eucalyptus globulus*.

ALTERNATIVAS ECONÓMICAS PARA O NOSO MEDIO NATURAL

Dicía Antonio Gaudí que a orixinalidade consiste en tomar á orixe. Polo tanto, habería que preguntarse como Galiza sobreviviu coas súas propias producións agroforestais e silvopastorais desde sempre, antes da chegada dunha especie instalada como monocultivo hai medio século. A produción de landras para o consumo da gandería extensiva converte actualmente a produción de carne en verdadeiro ouro nos mercados internacionais. A escalada do valor do “porco ibérico”, do “porco celta”, do “xamón de landra”, do “Jabugo” é exponencial, non só desde o punto

Co *Eucalyptus globulus*, veranse colonizadas as serras orientais de Galiza, os teitos do país, as áreas naturais menos afectadas ata hoxe polo monocultivo

de vista da gastronomía con valor engadido, senón dos propios descubrimentos científico-médicos relacionados coa alimentación e a bromatoloxía. E, sen dúbida, a produción de froitos do bosque, como son a grosella (*Ribes rubrum-nigrum*), o arando (*Vaccinium corymbosum*), o espiño amarelo (*Hippophae rhamnoides*), a mora sen espiñas (*Rubus fruticosus*) serían elementos a explorar que permitirían unha convivencia co noso medio natural. Sen falar dunha interminable lista de plantas con aplicacións médicas para farmacia e parafarmacia, sector con tremenda puxanza na actualidade, que podería traer unha inmensa riqueza repartida entre infinidade de empresas familiares, e romper así o monopolio da riqueza concentrada nunha soa empresa de celulosa, na rexión probablemente con maior aptitude forestal de Europa.

En Galiza poderíase producir case calquera tipo de madeira de calidade e, tristemente, dedícase case por completo a unha madeira que acada hoxe os prezos máis baixos, incluso aínda máis baixo que o “piñeiro do país” (*Pinus pinaster*), debido á sobreoferta que hai no monte, pero á costa de consumir inxentes cantidades de recursos, alén da nosa biodiversidade, a nosa paisaxe e, incluso, a nosa cultura popular. Non fa-

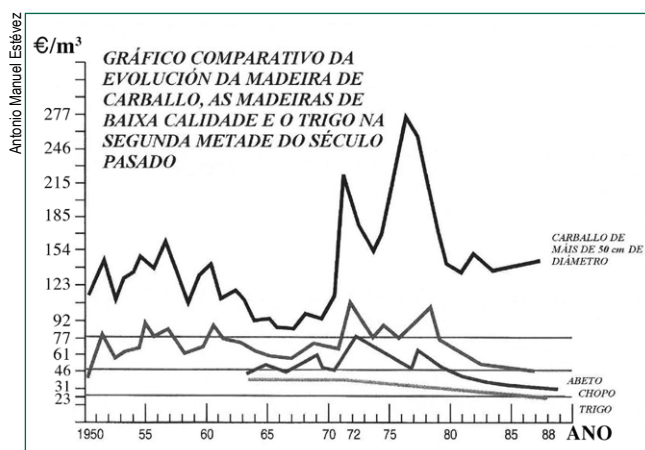
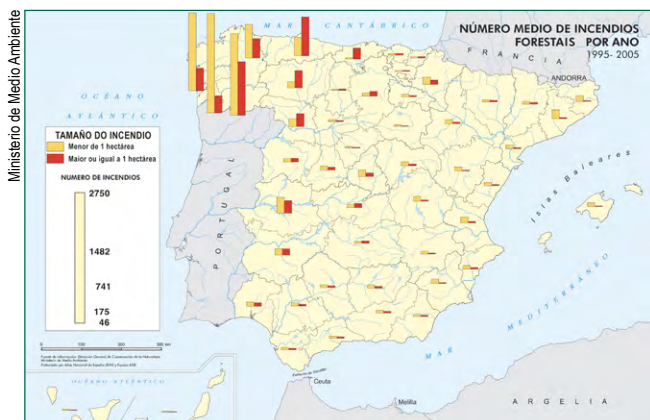

Gráfico de prezos adaptado a euros/m³ do orixinal publicado (en francos/m³) no estudo “Análise económico comparativo entre a rendibilidade derivada da repoboación forestal con especies dos xéneros *Quercus* e *Eucalyptus globulus*”.

Mapa do número medio de incendios forestais por ano, entre 1995 e 2005. Adaptado da fonte orixinal.

laremos de índices de combustibilidade e pouco de incendios forestais, pero xa se sabe que, desgraciadamente, poderíamos. Nunha ocasión, un brigadista de Ourense díxome: "Nós, cando temos realmente medo pola nosa vida, buscamos unha carballeira para agocharnos". Sen verbas... Tome nota todo aquel cun gramo de conciencia.

Pola contra, di o goberno da Xunta que non é realista opoñerse ao eucalipto. Por que non probar a derrogar todas as normativas urbanísticas nas cidades? Tampouco é realista limitar o chan construído en terreo urbanizable? Por que limitar este activo se se perde de gañar diñeiro? "Non ten alternativa, entón, non debe haber nada que o regule", segundo este razoamento irresponsable das nosas administracións, deixemos que cada cidadán decida o que fai coa súa parcela, que cada quen estime as distancias regulamentarias entre edificios, ou entre as liñas de costa.

URXE UNHA XESTIÓN RESPONSABLE DO TERRITORIO

A extensión do eucalipto en Galiza supón unha devastación lenta por asfixia, fomentada desde as administracións públicas, o que supón un cataclismo para os nosos ecosistemas debido á falta de políticas territoriais acertadas no medio rural. De que xeito se agarda cambiar

En Galiza poderíase producir case calquera tipo de madeira de calidade e, tristemente, dedícase case por completo a unha madeira que acada hoxe os prezos máis baixos

os designios que marca a macroeconomía e loitar contra o "custo de oportunidade"? Pois este é o termo que se usa en economía financeira para definir o inferno de Dante, descrito xa antes na fábula da galiña dos ovos de ouro. A administración seguirá promovendo esa economía destrutiva e atopelada que supón o eucalipto, propia dun país en vías de desenvolvemento? Parece que a esta administración non lle importa

Pensar no eucalipto en Galiza como unha opción de futuro é crer que a biodiversidade non vale nada e que a regulación hidrolóxica, tampouco

converter en monocultivo unha especie alóctona -cunha bioloxía marcadamente invasora e totalmente exenta de beneficios para a flora e fauna autóctonas (máis ben todo o contrario)- e así comprometer a todo o país por xeracións.

Magnífica a proposta de instar á plantación de 20.000 hectáreas de castiñeiro. Serían mellor, 200.000 Ha. Pero, como facelo se as quendas de corta do eucalipto son de 13-15 anos fronte a outras que, coa mellor

"aptitude do sitio", ascende a 35-40? Sen incentivar economicamente o castiñeiro e sen restrinxir a plantación de eucalipto a través da normativa ou facéndoa menos atractiva? Por que en Alemaña se fomenta de xeito decidido a plantación de caducifolias autóctonas como o carballo albar (*Quercus petraea*), estando no paralelo 51 e sendo a quenda de corta de 110-120 anos? Por que entón en Galiza non se pode facer, estando no paralelo 42 e coa quenda de corta do carballo (*Quercus robur*) en 80 anos, e do castiñeiro, en 40?

A FALACIA DO EUCALIPTO COMO FUTURO DO NOSO MONTE

Pensar no eucalipto en Galiza como unha opción de futuro é crer que a biodiversidade non vale nada, que a regulación hidrolóxica tampouco, que a edafoloxía e a fertilidade son meros romanticismos, que o clima é algo secundario fronte á produción de pasta de papel -pasta da cal dependen bastante menos postos de traballo que o número de habitantes que abandonan o rural nun "neo-éxodo galego"-, que a paisaxe non forma parte da identidade dun pobo e, en definitiva, que os valores intrínsecos dunha cultura popular non están ligados ao medio onde se desenvolve.

Porén, nesta esperanzadora plataforma creada baixo o nome "Cousa de Raíces" (<https://cousaderaices.org>) non imos caer no xogo nin tampouco na trampa de cuantificar monetariamente a biodiversidade, o chan, o clima ou a paisaxe; precisamente, porque non ten prezo. Díxina Antonio Machado: "todo necio confunde valor y precio". É unha grande incoherencia defender a un tempo a práctica do desenvolvemento sostible e o avance do eucalipto.

Galiza é en proporción o territorio con máis superficie forestal, con 2.000.000 de hectáreas. Por diante dela están só Aragón, con 2.200.000, e Andalucía, con 4.400.000. Como entender que anualmente a política de extinción de incendios de Galiza -á cal algúns lle chaman impropriadamente prevención- se resolva cun gasto de case 170.000.000 € fronte aos 164.000.000 € que inviste Andalucía, un territorio con bastante máis do dobre de superficie, máis do dobre das medias de temperatura, menos da metade das medias de humidade relativa, e menos da metade das medias de precipitación? Indefectiblemente, a composición das masas forestais baseadas no eucalipto e resinosas á discreción en Galiza ten que ver coa resposta.

AS POLÍTICAS DA XESTIÓN TERRITORIAL COMO SOLUCIÓN

Se dividimos os 170.000.000 € de gasto en extinción entre os 2.000.000 de hectáreas de superficie forestal, obtemos 85 € por hectárea. Por que non se ofertan eses cartos como axudas anuais para fomentar o compromiso do silvicultor con non volver plantar eucalipto ou, incluso, comprometerse a desentalar a especie -reducindo de forma evidente a susceptibilidade dos incendios-, para recibir bastante máis ao ano do que lle produciría ter plantado eucalipto? Que faría un propietario con tres hectáreas de terreo se lle ofrecen máis de 250 € anuais por elas (85 €/Ha), e sen necesidade de agardar 15 anos para a quenda de corta do eucalipto? Seguramente, deixaría de plantar esta especie e medrarían libremente os carballos e outras especies autóctonas, con índices de combustibilidade inmensamente menores².

Por outra banda, se temos en conta que por debaixo dos 15 metros cúbicos por hectárea o eucalipto deixa de ser rendible, e que segundo os propios datos das tarifas a 1 de abril de 2017 de ENCE, o prezo do eucalipto se sitúa en 34 €/m³, en 13 anos cada hectárea produciría uns 500 €. Desá cantidade habería que deducir os custos de: 1. Labor mecanizada da preparación do terreo; 2. Labores de plantación; 3. Aboamento e encalado; 4. Reposición de marras; 5. Posibles tratamentos; 6. Duplicación dos gastos de repoboación no cuarto recepe por perda de vigor na cepa nai; 7. Corta, saca e traslado da madeira. Polo tanto, en que se quedan os 500 € por hectárea? Convido a que calquera faga números.

Mais agora vén o mellor: 85 €/Ha multiplicados por 13 anos de duración da quenda de corta do eucalipto son 1.100 €/Ha. Recordemos os

© Distrito Xemar

anteriores 500 € recortados por múltiples gastos de plantación e replantación, en moitos casos condenando a obtención de beneficio algún. Unha cantidade que poderían percibir os propietarios que lle quixesen dar aos seus terreos a cualificación de libres de especies incendiarias, só por velos medrar en harmonía co medio, mentres deciden que opción realista de desenvolvemento sostible destinarlle e así rendibilizalos moito máis que coa plantación de eucalipto. Esta si sería unha decisión que lle salvaría a vida ao rural galego e lle devolvería a súa dignidade. Pautadamente, e moito máis rápido do que se podería imaxinar ninguén, o problema dos lumes entraría nunha irreversible fase de regresión. É de total perplexidade que gastemos inxentes cantidades de diñeiro en extinción de incendios mentres enchemos o monte de gasolina.

De recente actualidade son as declaracións do presidente da Xunta nun programa de televisión, nas que dicía que “o monte en Galicia non arde, quéimano”. Conviría recordarlle ao señor presidente, que é un home de letras, algo de física elemental: para que se produza unha combustión fai falla a seguinte ecuación: $K = O + F + C$; onde K

Como entender que Galiza gasta máis en extinción de incendios que Andalucía, un territorio con bastante máis do dobre de superficie forestal e temperaturas máis altas?

é a propia combustión, O é o osíxeno, F é a fonte de ignición e, por último, C é o combustible. A referida afirmación, ou ben é unha grande inxenuidade ou ben é froito dun enorme desatino. Por que querer seguir centrándose en imponderables do grupo F, cando se esquecen por completo os integrantes do grupo C? Sabendo que F, queime por vinganza ou por patoloxía, como variable dependente non pode progresar en ausencia de C, que é a auténtica variable independente. Centrarse na fonte de ignición sen facer nada por frear a cantidade de combustible que hai no monte constitúe unha magnífica “cortina de fume” para non abordar de forma coherente a cuestión dos lumes e non falar de onde radica o verdadeiro problema. En definitiva, se esa é a reflexión da Xunta, o drama do eucalipto en Galiza terá unha

connotación irracional e, sobre todo, absurda, algo moi inherente ao animal vertical, segundo Konrad Lorenz.

*Antonio Manuel Estévez Prieto é Director do Centro para a Reprodución de Especies Ameazadas (C.R.E.A.) Félix Rodríguez de la Fuente de Ourense e presidente do Banco de Ideas de Galiza para o Fomento da Investigación (B.I.G.). Autor dun estudo financeiro sobre o monocultivo do eucalipto en Galiza, publicado en 1999 pola Aula Cultural de Caixa Ourense, revisado e apoiado por Ernesto Viéitez Cortizo, entón, Presidente da Real Academia de Ciencias de Galiza. Foi reeditado un resumo do estudo orixinal polo goberno bipartito da Xunta.

NOTAS

¹<https://drive.google.com/file/d/1EgNhTvxO80rsJUNXi6u2JuWmvzVKVRO/view>

²http://libros.inia.es/libros/product_info.php?products_id=91

© Distrito Xemar

